

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 9 maj 2012

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer idrottsfilosofi på idrottsforum.org

Det är inte sällan som två aspekter av idrott ställs mot varandra som vore de varandra ömsesidigt uteslutande: Idrotten som samhällsnyttig – socialt, hälsomässigt, etc. – och idrotten som idrott, broderskap ur ädel tävlan. Det ligger onekligen en hel del i den dikotomin, men den omfattar inte på långt när ens alla grundläggande aspekter av idrott. I det här sammanhanget vill vi särskilt framhålla en aspekt som inte nämns i förstone men som inte desto mindre betyder en hel del för upplevelsen av idrott – också för tjänstgörande redaktör, nämligen idrott som känslomässigt och visuellt estetisk upplevelse. Under forumets snart nioåriga existens och recensionsverksamhet har denna, av många förbisedda, aspekt behandlats i tre böcker som recenserats här. 2003 recenserade Helle Winther Verner Møllers och Jørgen Povlsens antologi *Sportens forførende skønhed – en antologi om sport og æstetik*; 2007 recenserade Ørnulf Seippel Hans Ulrich Gumbrechts *In Praise of Athletic Beauty*; och till föreliggande uppdatering har Seippel läst ännu en bok på det här temat, *Watching Sport: Aesthetics, ethics and emotion* av Stephen Mumford, metafysikprofessor vid filosofiinstitutionen på University of Nottingham, utgiven i Routledges Ethics and Sport-serie. I 14 korta kapitel, som närmast kan läsas som essäer, menar vår recensent, diskuterar Mumford olika ingångar till idrottens som visuell företeelse och som estetisk upplevelse. Det är stora och viktiga frågor och många och intressanta perspektiv som behandlas, och, konstaterar Ørnulf Seippel avslutningsvis, det ges flera goda svar – vilket ju inte alltid blir följderna av filosofers funderingar.

Idrott som åskådarsport

Ørnulf Seippel

Norsk institutt for forskning om oppvekt, velferd og aldring (NOVA)

*Stephen Mumford***Watching Sport: Aesthetics, ethics and emotion**

152 sidor, inb.

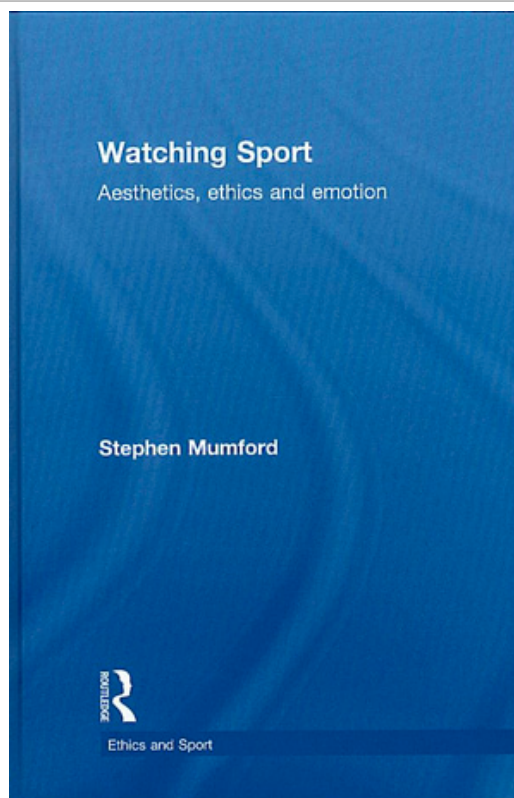
Abingdon, Oxon: Routledge 2012

(Ethics and Sport)

ISBN 978-0-415-37790-4

Dette er en bok som stiller, i denne sammenheng, ganske store spørsmål: Hvorfor ser vi så mye på idrett? eller: hvorfor er vi så fascinert av idrett? Begrepene som brukes for å svare på disse spørsmålene er også ganske storslåtte: estetikk, etikk og følelser. Strategien for å besvare spørsmålene er imidlertid mer smålåten: 14 enkeltstående kapitler som tar opp hvert sitt underspørsmål. Denne tilnærmingen gir mange og litt ulike typer av svar, få av dem endelige, og selv om boken ikke presenteres som det, så kan den vel egentlig betraktes som en samling essays.

Boken innledes med en distinksjon som skiller mellom den som nyter selve idretten uten i særlig grad å være opptatt av utfallet (puristen) og den som først og fremst er opptatt av utfallet og derfor ser utførelsen som underordnet (partisan). Både for idrett og kunst sverger Mumford til en slags sosiologisk-institusjonell definisjon: Det som institusjonen idrett (ikke spør hva det er) anser som idrett er idrett. Det som institusjonen kunst gir status som kunst er kunst.

Videre er boken langt på vei et forsvar for denne puristen, og i første omgang er puristens fascinasjon av idrett basert på det som kommer til uttrykk som estetiske erfaringer. Estetikk er for Mumford ikke primært egenskaper ved ting eller fenomener, men et kjennetegn ved våre erfaringer. Det at det estetiske på denne måten er knyttet til sosiale erfaringer kan jo lede en til å tro at resultatet er rent subjektivt og noe dypt personlig. Mumford ser det imidlertid ikke slik: De fleste estetiske erfaringer er felles og har samme betydning for flere. I et mer analytisk perspektiv er det slik at forskjellige idretter har ulike forutsetninger for å frambringe erfaringer for oss som ser på, og Mumford skiller mellom tre typer av idretter: Konkurranser (med drama), kvalitative/formale idretter og kvantitative/lineære idretter. Disse viser seg så i litt ulik grad egnet som grunnlag for estetiske erfaringer.

Ved å legge så stor vekt på idrettens estetiske dimensjoner, er det selvfølgelig vanskelig å unngå spørsmålet om likheter og forskjeller mellom idrett og kunst. Er det det samme som gjør at vi ser både på det ene og det andre som vakkert? En viktig forskjell som Mumford viser til er at idrettens skjønnhet er et biprodukt, mens det for kunsten er et hovedanliggende å framstille noe vakkert. Men, er det nå så sikkert at dette er riktig, spør Mumford seg, og kanskje ikke så overraskende så antyder han at det ikke er slik. Det er ikke slik at kunstens formål alltid er å framstille skjønnhet – målet kan være å male noe eller å framføre en sang og ikke nødvendigvis å framstille noe vakkert - da ville man kanskje gjort noe annet. Og for idretten: om målet alltid primært var å vinne – f.eks. lage flest mål – så ville man gått direkte for det, ikke underlagt seg unaturlige og oppkonstruerte hindringer. Formålet er å ha det gøy, eller være sunn, og så bruker man det litt kunstlete middelet idrett for å nå dette målet.

Videre kan både idrett og kunst ha en fascinerende dramaturgi. Og igjen synes det å være vesentlige forskjeller mellom teaterets og idrettens dramatik. Den ene er ekte, den andre er satt opp. Men igjen så faller denne distinksjonen sammen for Mumford. Også idrettsutøverne spiller roller som de går inn og ut av: de møter mennesker de ellers omgås som likemenn, neste dag i et spill. Eller motsatt; teateret er ikke bare forestilling og iscenesettelse, det er også ekte.

” *En av måtene idretten i følge Mumford kan være moralsk forbilledlig på er ved å framstille idrett som kamp mellom dyder, i form av dydige personer.*

Et eksempel for ytterligere å understreke hva puristens tilnærming handler om: den kunnige esteteten som (misforstått) står og nyter kunstmuseets brannslukningsapparat og rengjøringshjelpen som (like misforstått) kaster kunstverket: poenget er at estetisk persepsjon er betinget av øyet som ser. Puristen, som langt på vei spiller hovedrollen her, har en estetisk tilnærming til alt, for tilhengeren handler alt om å vinne: De to ser ikke det samme. Spørsmålet blir igjen hvor idiosynkratiske slike oppfatninger er, og Mumford går for en løsning der han legger vekt på at det ofte er noe felles i estetiske oppfatninger.

På vei over mot diskusjoner av idrettens etikk som grunn til å se på idrett, er vi innom spørsmålet om etikk gjør at vi verdsetter ting ulikt estetisk. Og svaret er at det er en sammenheng: Når vi vet at noen har jukset blir det mindre vakkert. Om det er en sammenheng andre veien – om det vakre kan gi etiske eller politiske føringer – er kanskje et vel så interessant spørsmål: Vakker fotball er mer høyverdig; det er noe vi bør etterstrebe selv om det fører til flere tap enn en stygg fotball. Mener puristen, ikke Drillo.

Med det er vi over i etikken og spørsmålet om idrett er oppdragende, og om det er god oppdragelse. Hvilken vei (mellom idretten og det omkringliggende samfunnet) går de normative strømmene? Og er det bra eller dårlig? En av måtene idretten i følge Mumford kan være moralsk forbilledlig på er ved å framstille idrett som kamp mellom dyder, i form av dydige personer. Det vi observerer og lærer ved å betrakte kampene kan så overføres til ikke-idrettslige sammenhenger. Vi kan forbedre oss, vi kan ta oss sammen, vi kan virkeliggjøre de disposisjonene som ligger latent i oss.

Et eget kapittel er viet idrettsstjerner som forbilder, og Mumford argumenterer for at idrettsstjerner ikke kan sies å ha noen forpliktelser i forhold til dette.

Mumford tar oss så med over i en mindre intellektualiserende sfære, der man ikke er opptatt av idrett fordi det gir opphøyde estetiske erfaringer eller moralsk ryggrad, men fordi det føles. Godt. Mye kan sies om følelser, men et viktig kjennetegn knyttet til idrett er det kollektive aspektet: Man opplever noe sammen, og denne sammen-heten forsterker, eller endog skaper, følelser. Diskusjonene om følelsers rasjonelle foranking drøftes kort, men det blir åpenbart at idrettens følelser, som altså blir til i et fellesskap, i hvert fall for en stor del ikke har noe rasjonelt fundament. På noen måter representerer dette kapittelet boka på godt og vondt: en interessant og viktig erfaring (eller observasjon) gis en teoretisk fortolkning, med et litt overveldende oppbud av andre teorier hengende rundt, litt løst fundert, på liten plass.

En måte følelsene kommer til uttrykk er gjennom tilhørighet, og det er lagene vi hengir oss til, i mindre grad individer. Et sentralt spørsmål blir med det hva det er som skal til for at vi opplever en slik tilhørighet. Som de fleste vil innrømme, er objektene for hengivenhet relativt tilfeldige, eller i hvert fall i liten grad resultat av bevisste valg. Det er likevel en intensjonalt erfaring, og det som skal være gjenstand for denne tilhørigheten er at den må vare over tid. Hva er det ved en klubb eller et lag som er det samme over tid? Hva er det ved Leeds for 40 år siden som er der i dag? Ganske mye, men kanskje ikke nok, for alle. Og hvor mye kan forandres uten at vi ikke føler

tilhørighet?

Boken har her allerede gitt interessante svar på mange spørsmål, og de fleste vil nok etter å ha lest denne boken ha en bedre forståelse av hvorfor vi fascineres av idrett enn da de begynte på boken. Mumford er imidlertid ikke helt fornøyd: det mangler noe litt mer dyptpløyende eller overordnet. Er det noe iboende i idretten (som gjør at vi fanges)? Gir idretten oss noe som ikke andre ting kan gi? Og hvorfor er det noen som ikke er interessert (i det hele tatt)?

En snartur innom **Gumbrecht**: å se på idrett er noe som gir oss tilfredsstillelse. Ikke nok for Mumford. Det handler om psykologiske mekanismer, noe som gir oss en bedre selvfølelse: vi spiller oss i og gjør oss høye på andres suksess, mens vi i mindre grad knytter an til "våre" nederlag. På et mer eksistensielt plan prøver Mumford seg med at vi må, som mennesker, ha noe å bry oss om, og det som er det vi bryr oss om er ikke nødvendigvis noe vi selv velger. Det er noe som blir til, og som må gi oss en form for respons. Og her er det at idrett har en del egenskaper som gjør den egnet som noe vi bryr oss om. Konkurransen er morsomt, men i det virkelige livet kan det lett bli for mye, man kan ikke på samme måte som for idrett ha distanse til det: Om vi lykkes i vårt arbeid eller i kjærlighetslivet er på sett og vis resultat av konkurranser, men resultatene angår oss for direkte til at vi kan nyte dem på samme måte: Utfallet heller enn konkurransen er det viktige. Vi kan ikke håne vinneren, feire seieren på den måten vi kan med idrett, for så å vente på neste kamp.

På en måte er det derfor det at idretten ikke handler om noe som gjør at den kan ha funksjonen som fascinasjonsobjekt: Vi klarer å gjøre noe uviktig viktig. Tilbake til sammenlikningen med kunst: Det kan nemlig den også. Men, sier Mumford, og viser til Schiller, senere Merleau-Ponty, idrett handler kanskje om noe tross alt, om noe kroppsliggjort, om kroppen som medium for både noe rasjonelt og mer spontant eller naturlig som finner sin form gjennom leken, som er i idretten. Kan det altså være at idretten faktisk er om noe, at den viser til vår eksistens som fysiske kroppsliggjorte rasjonelle vesener? Nok en sammenlikning: Arbeid og sex kan også falle inn under en slik kategori som kroppsliggjøring, men her er det vanskelig å finne gleden uten å være med; å se på andre arbeide eller ha sex er vesensforskjellig fra det å se på idrett.

Med det er vi over på et siste spørsmål: Hvorfor er ikke alle interessert i eller fanget av idrett? Noen av grunnene kan være gode, uten at de er knyttet til prinsipielle kjennetegn ved idrett: urettferdighet og juks, rasisme, sexisme (machokultur, homofobi), vold og dyrking av eliter. En kanskje viktigere grunn er at idretten ikke oppleves som eksistensielt betydningsfull: Noen bruker idrettens tilsynelatende trivialitet mot den. Mumfords svar er (igjen) at dette er kjennetegn som er en forutsetning for at idretten kan fungere som den gjør; hvis det var virkelige formål som sto på spill kunne den ikke gitt de erfaringene den gir, og som i følge Mumford har eksistensielle betydning.

Som for resten av boken: Spørsmål stilles, ideer og begreper introduseres, de drøftes kort og vi stormer videre. Eller er vi tilbake til et sted vi nettopp var? Eller et sted vi har vært før, en annen gang? Vet ikke. Uansett: Store og viktige spørsmål, mange og interessante perspektiver, flere gode svar. En bok som anbefales for den som er fascinert av spørsmålet om hvorfor vi ser på sport.

© Ørnulf Seippel 2012.

 [Köp *Watching Sport* från Adlibris.se](#)

 [Kjøp *Watching Sport* fra Adlibris.no](#)

 [Køb *Watching Sport* fra Adlibris.dk](#)

 [Buy *Watching Sport* from Amazon.co.uk](#)

 [Buy *Watching Sport* from Amazon.com](#)